

kten aanslag op
rijver zich zoo
an zijn bronnen,
die onvoldoende
Ook allerlei ter-
Wederdoopers
nder meer inge-

storiekennis die
erie heeft bezig
staan. Dit werkt
vermoeiend de
astische uitbeel-
n zijn, als aan
elichting en een
g vooraf was ge-
it zeker op zijn
eerde angst voor
oe gebracht den
recht had.
lijven in de zeer
n te moeten glij-
dingen en toch
one verbeelding
weer oproept
door een inlei-
zijn; daarvoor is
n tekort in de

dat de taal van
lt. Dit blijkt het
de Bekenntnisse

de-oudste na zijn
rden terugkeert,

ler mijn medebro-
ren op eenen Son-
ta-poorten quamen,
doerwachter ends
hij ons sacht aen-
mosten wij haes-
den verschriekten
te doen was. Hij
die Stadt die sal-
ten wij noch veel
lën: Niettemin, wij
nde grepen daer-
die Stadt op den

geteekend:

ank van hun stap-
or de stadspoorten
licht... De deur-
ant; „Maak haast
Waarom gaan de
ien de muren der

de land af, als het
wachter argeloos
De poorten dicht
Uit hun ontzetting
schroom door de
el van jonge onbe-
iten. Onder de bur-

donkere wolken
ngen, zich begon-
an het werk. Zij
a de Staten met
tot de stichting
„uyt welken col-
occurrerende be-
En niet te ver-

en zulk een col-
; zij benoemden
curateurs over
n te beoogren
donnantie op het
ingsbrief en in-
aantal bursalen
legie zou worden
Subregent en een
dispensier.

verden benoemd
predikant te Am-
tertius, predikant
Henricus Bredius,
rhetorica.

cht in het voor-
en aan de Celle-
d''). Na verschil-
eerste jaren len
en waarbij enkele
voor het collegie
id men daar, om
n voor den regent,
r en den geluw-
zaal en verschil-
t onderwijs was
emeene studeer-
i een eetzaal en
''.

wing in zooverre
uik kon worden
de plechtige in-
ur, en curatoren
lighe sackete, ende
n was, met goeder

gers siddert een verraderlijk wantrouwen. En toch
voelen Obbe en Hans dit als hun redding, zoolang
de overheid afwacht. Men durft elkaar immers niet meer
te herkennen nu de poorten de stad tot een val heb-
ben gemaakt.

Bij hun gang over pleinen en door straten en stegen
brandt de tartende zon een beklemmende onrust in
hun harten. Zij beseffen nog niet, dat zij werden inge-
sloten, toen de poort achter hen gegrendeld werd, ze
kennen nog slechts de verholten bedreiging van een
plichtgetrouwen deurwachter.

Ongedeerd bereiken zij Obbe's huis, waar hun komst
een verstomende schrik onder de huisgenooten slaat.
Obbe's huisvrouw vindt de eerste woorden: een kla-
gend waarom?

Een prachtig staal van sobere beschrijvingskunst
is ook het verhaal dat een ontvluchte Dooper
in den kring der broeders doet over het oproer
te Amsterdam.

Dergelijke fragmenten rechtvaardigen de vraag,
hoe het toch komt dat het boek als geheel toch
niet als een totaliteit wordt ervaren.

K. D. J. G.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN

„Christendom en Klassenstrijd“.

II.

„De proletarische Waarheid“.

De Russische wijsgeer, Nicolai Berdjajew, over
wiens nieuwste werk¹⁾ wij den vorigen keer eenige
opmerkingen van meer algemeen aard maakten,
heeft een tijdlang Marx gevolgd, maar zich daarna
van den profeet van het moderne socialisme afge-
wend. „Omdat ik,“ zoo schrijft hij, „geen mate-
rialist was, kon ik ook geen orthodox marxist
zijn.“

De breuk met Marx veranderde echter aan zijn
anti-kapitalistische en anti-burgerlijke gezindheid
niets. Berdjajew predikt een soort „Christelijk
socialisme“, welks verwerkelijking naar zijn mee-
ning het Godsrijk op aarde brengen zal.

„Het Christendom moet,“ luidt de boodschap
van dezen denker, „de verbinding van de Chris-
telijke waarheid met de sociale waarheid zicht-
baar voor de arbeidersmassa tot stand brengen,
en zich tegen de sociale leugen van onzen tijd
keeren, welke zwaar op de arbeiders drukt.“

„Alleen onder deze voorwaarde,“ gaat hij voort,
„kunnen de arbeiders voor het Christendom ge-
wonnen worden: Wanneer het Christen-
dom de sociale waarheid der arbeiders
erkent, zullen ook de arbeiders de
eeuwige waarheid van het Christen-
dom kunnen aanschouwen.“

Berdjajew staat met deze uitspraak niet alleen;
ook in religieus-socialistische kringen is zij dik-

1) „Christentum und Klassenkampf“ (Vita Nova Verlag, Luzern).

omsichtigheid ende aendacht, 't selve collegie met
soodanighe cieragie ende pracht aentevangen ende
inaugureren, als behoorlicken ende voor de chris-
telicke gereformeerde religie niet tot ergernisse
soude werden geduyt.“

Dit feest moest „christelyk, betamelijk en Gode
aengenaem worden gevierd“ en op 3 October, den
gedenkdag van Leidens verlossing, werd, onder
klokgeklep, van de pui van het stadhuis, den volke
het volgende door den stads-secretaris van Hout
voorgelezen:

„De Burgemeesters en Regeerders dezer stad
„Leyden, laaten eenen yegelycken mitsdeezzen we-
den, dat op Dynsdaghe eerstcomende, dewelke
„wesen zal den sesten deezer loopende maent van
„October, smorghens ten negen uyren in den Uni-
„versiteyt alhier, het Collegie der Theologiën, by
„de Heeren Staten van Hollant alhier opherecht,
„openbaerlyken sal werden aengevanghen, begonst
„ende geinaugureert: ten eynde elck eenen die
„taengael, hem daerby mocht laten vinden. Ende
„dat sy, omme 't selve te bequaemer te wege te
„brenghen, den voornoemden sesten geordonneert
„hebben, gelyck sy ordonneren mits desen, tot
„eenen Vierdach: eenen yegelicken bevelende hem
„alsdan van alle uysterlike hantwercken af te
„houden; mer alsoo ten selven daghen voor de
„middage prediciatiën sullen werden gedaen, 'smor-
„ghens ten acht uyren beginnende, tot sodanigen
„plaatsen als men des sonnendachs ghewoon is te
„doen, begeren ende vermanen elck eenen hem
„daertoe ernstelicken ende met eendracht te be-
„geeven, ende God Almachtich (als den eenigen
„Gever alles goeds) vuyrichlicken aen te roepen
„ende te bidden, dat Hem gelieve Synen Godde-
„licken zegen over 't voirschreven collegie uyt te
„storten, opdat 't selve eyntelicke gedye tot groot-
„makingh van Synen heiligen Naem, welvaren van
„'t gemeene beste, stichtinghe ende opbouwinghe
„Zynder Kercke. Ende sal teneynde voirtz. de
„werckelock ten voirschreven dage ongeluyt blyven.
„Elck segget den anderen voort.

„By my

J. VAN HOUT.“

wijls met kracht verkondigd. „Wij zijn overtuigd“,
betoonde eens de Marburger hoogleeraar, Georg
Wünsch²⁾, dat „wanneer onze taak om de Kerk
met behulp der arbeidersmassa te reformeeren,
mislukt, zij als Kerk Gods haar rol uitgespeeld
heeft. Voor de Kerk slaat het laatste uur... zij
zal een proletarische Kerk moeten worden, of het
is voor altijd uit met haar taak: plaats der
verkondiging van Gods wil te zijn.“³⁾

Het behoef nauwelijks gezegd te worden, dat
dergelijke oordeelen een zeer bedenkelijken inhoud
hebben. De verbinding van Christelijke en „men-
schelijke waarheid“ heeft altijd groote schade aan
het Christendom berokkend; de historie der Kerk
en die van het menschelek denken is één indruk-
wekkende waarschuwing tegen zulk een synthese,
welke immers slechts tot stand kon komen in een
milieu, waar de Christelijke waarheid tot een
menscheleke verlaagd was, of de laatste tot een
eeuwige, Goddelijke waarheid verheven.

Hoezeer ook de zorg voor het geestelijk en
stoffelijk welzijn der arbeiders ons moge vervul-
len, hoezeer ook onze harten naar een terug-
keer der afgedoode massa verlangen, hoezeer wij
ook willen streven naar een reformatie op sociaal
terrein, in gehoorzaamheid aan Gods Woord, het
is geheel verkeerd om van de „Kerk“ te vorderen,
dat zij zich met „de arbeidersbeweging“ verbindt.
In concrete situaties zullen zij elkander kunnen
ontmoeten: de sociale positie harer leden gaat de
Kerk ter harte; de huidige structuurveranderingen
in de economische en sociale wereld, die in het
bijzonder het leven der arbeiders bedreigen, vragen
de volle aandacht van alle belijders van het Chris-
telijk geloof, opdat zij hun krachten zullen inspan-
nen teneinde den levensweg hunner broeders te
effenen, en aan de eischen der sociale gerechtig-
heid te voldoen. Een verbinding of samenwerking,
tot welke socialisten van diverse richtingen her-
haaldelijk oproepen, moeten zij echter beslist
afwijzen.

De afval der arbeidersmassa heeft trouwens die-
pere oorzaken dan menschen als Berdjajew en
Wünsch aangeven. Deze „klasse“ bezit, voorzoo-
ver zij in marxistischen zin opgevoed is, een gansch
andere wereldbeschouwing dan de Christ-geloo-
vigen. Zij waant zich boven den dienst van God
verheven, en wil van geen zonde en schuldbelij-
denis weten. Zulk een levenshouding zal niet ver-
anderen, wanneer „de Kerk“ het programma der
moderne vakbeweging onderschrijft of helpt uit-
voeren.

Wilen Albert Thomas, de vroegere leider
van het „Internationale Bureau van den Arbeid“,
schreef aan de Conferentie van den „Wereldbond
van Kerken te Praag“, dat een krachtiger activi-
teit der Kerk op sociaal terrein, zeker de sympa-
thie der arbeidersmassa zou hebben en hun hou-
ding welwillender maken, maar op een terugkeer
moest men z.i. niet te veel rekenen. Daarvoor acht-
te hij den afstand te groot. Zij, die de mogelijkheid
tot en den smaak eener hoogere cultuur⁴⁾ verwor-

2) Zie een artikel van Georg Wünsch in het „Zeitschrift für Religion und Sozialismus“, 1930, pag. 298.

De inwijdingsplechtigheid verliep naar wensch;
na de godsdienst oefeningen verzamelden de auto-
riteiten zich op het stadhuis, en trokken van daar,
vooraf gegaan door de beide pedellen, naar de
Academie, alwaar eerst de secretaris van Hout en
daarna de regent een toespraak hielden, die met
een gebed besloten werd; vervolgens begaf men
zich in optocht naar het Collegie, waar de regent
in handen van curatoren den eed aflegde: „het
ambt en de last hem opgelegd getrouwelijk te
dragen, de regelen en wetten van het Collegie
te onderhouden, en de jeugd onder de gehoor-
zaamheid harer wettige overigheid optetrekken in
de religie, die nu ter tyd in den lande openbaar-
lyck geleerd en in de belydenis, catechismus en de
verklaringen der Nederlandsche Christelyke Gere-
formeerde Kercke vervat werd“, en alwaar deze
dag „op de wijze der voorouders“ besloten werd
door „een vroolijken maaltijd“, waaraan ook de
reeds aangekomen bursalen aanzaten.

* * *

Werd bij de oprichting het aantal bursalen be-
paald op 31, dit aantal is in 1641 door de Staten
nader vastgesteld op 40. Voor de toekenning van
de beurzen werden aangewezen de leden van den
Staat, als volgt: De Ridderschap en Edelen zes;
de Heer van Warmond twee; de steden Dor-
drecht, Haarlem, Delft, Leiden, Amsterdam, Gouda,
Rotterdam en Gorinchem, ieder insgelijks twee;
en de steden Schiedam, Schoonhoven, Briel, Alk-
maar, Hoorn, Enkhuizen, Edam, Monnikendam,
Medemblik, Purmerend, Den Haag, Oudewater,
Heusden, Naarden, Woerden en Geertruidenberg,
ieder één bursaal.

Om als bursaal te worden opgenomen moest
men tenminste 14 jaren oud zijn, en zóó ervaren
in het Latijn, dat men de hoogleeraren kon ver-
staan, en zich in die taal — want geen andere
werd in het Collegium gesproken — kon uitdruk-
ken. Later werd bij de opname ook eenige kennis
van het Grieksch gevorderd. Verder moest de can-
didaat „niet merkelyk mismaakt van aangezicht,

ven hadden, zouden, meende deze socialist, wel
niet weer de bijzondere dogmata der Kerk willen
omhelzen.“⁵⁾

Deze tragische woorden zijn eveneens een ant-
woord aan allen, die een verbinding van de Chris-
telijke waarheid en de „sociale waarheid“ der
arbeiders tot stand willen brengen.

De herovering van de arbeiderswereld, eens
door Kardinaal Faulhaber, de meest doornige
taak der moderne zielszorg en de eigenlijke zorg
van onze zielszorg genoemd, zou, indien deze
synthese als grondslag voor de prediking aan-
vaard werd, geheel mislukken. Zelfs de „aan-
schouwing“ van de eeuwige waarheden van het
Christelijk geloof, is in zulk een verbinding on-
mogelijk. De fouten, welke in het verleden begaan
zijn, toen maar al te dikwijls bij de werkzaamhe-
den op sociaal terrein, de leiding van Gods Woord
niet voldoende gezocht werd, moeten ons waar-
schuwen voor soortgelijke afdwalingen naar de
„andere zijde“.

* * *

Voor een zuivere beoordeeling van Berdjajew's
vermaning, is het noodig om te weten, wat die
„sociale waarheid“ der arbeidersmassa inhoudt,
althans wat hij daaronder verstaat. Nu onder-
scheidt deze denker zich van religieus-socialisten
als Wünsch, door een veel scherpere critiek op
het moderne socialisme en de socialistische be-
weging.

De Marburger hoogleeraar heeft een synthese
van Christendom en marxisme gepropageerd; de
Russische wijsgeer verwerpt echter de leer van
Mars.

Die afwijzing treft in de eerste plaats het „pro-
letarische“ waarheidsbegrip, en vervolgens
ook de marxistische anthropologie.

Berdjajew vestigt, zooals menig beoordeelaar van
„economisch materialisme“, de aandacht op in-
nerlijke tegenspraak, welke de marxistische wijs-
begeerte kenmerkt. Zij ontkent immers het bestaan
van vaste waarheden, maar verheft tegelijk deze
negatie tot een absolute waarheid.

Zulk een redeneering is onhoudbaar; het rela-
tivismisme verzuimt echter gewoonlijk om de conse-
quenties van zijn eigen theorieën te trekken. Wan-
neer aan al wat het menschelek denken voort-
brengt, slechts betrekkelijke waarde toegekend
wordt, kunnen ook de formules, welke deze oor-
deelen vastleggen, niet algemeen geldend zijn, heb-
ben ook zij een beperkten levensduur. „De loo-
chening der waarheid keert zich onvermijdelijk
tegen de waarheid der loochening zelf.“

Ook het marxisme heeft het axioma zijner ken-
nistheorie nimmer op zichzelf toegepast, omdat
iedere relativistische ondermijning van zijn prin-
cipes „den wil der arbeidersklasse verzwakken,
haar overwinning bedreigen, en de vitale belangen
van het proletariaat schaden zou“. Daarom meet
het alleen de „burgerlijke ideologieën“ met zijn
waarheidsmaatslaf, en onttrekt het zich aan een
vergelijking met de gedachten der „kapitalistische
wereld“.

3) Zie „Stockholm“, 1928, Heft 4, pag. 374.

spraak of leden“ zijn. Vóór de opname, waarvoor
de Staten toestemming moesten verleenen, moest
de gewone eed als lidmaat der Universiteit worden
afgelegd, en bovendien de belofte: „dat hij man
geworden en tot bekwaamen ouderdom gekomen
zijnde, zich vóór alles, 't zij in kerkelijke zaken, of
de scholen en de regeering van die, zou laten ge-
bruiken, ten dienste van den lande van Holland
en Westfriesland, en zich zulks tot geenien tijd aan
iemand's dienst te verbinden, dan met zoodanige
conditie en besprek“.

De heurs werd voor zes jaren verleend. De bur-
saal genoot van de Staten: kosteloos huisvesting,
voeding, bewassing, bij acute ziekten verpleging,
onderwijs en f20 per jaar voor boeken. Kon de
alumnus de overblijvende kosten niet betalen, dan
voorzagen daarin ook wel de Staten, steden of
maecenaten. Geboren Hollanders hadden voor op-
name de voorkeur.

Het ontbijt werd gebruikt ten zeven ure, het
middagmaal ten elf ure en de avondmaaltijd ten
zes ure; hij alle maaltijden had de regent de
leiding.

De bursalen bezochten de collegiën der hoog-
leeraren aan de Universiteit, maar ontvingen ook
onderwijs van den regent, den sub-regent en — als
die daartoe de bekwaamheid bezat — van den
schaffmeester. Ze mochten gedurende de vacantiën
desverkiezende in het Collegium blijven en hunne
studie onder leiding van den regent voortzetten.

Langzamerhand steeg het aantal bursalen ver-
boven de 40, daar op den duur elk, die zulks ver-
koos, zijn pupillen in het Collegium kon besteden,
als er plaats was, tegen betaling der kosten, mits
op den gewonen eed en onderwerping aan de or-
donnantien; ook door particulieren werden er
beurzen gesticht, waarvan zij zelve, doch met
consent der Staten, de collatie hielden.

Leiden.

J. DE LANGE.